

אוניברסיטת בר-אילן
המחלקה למדע המדינה

משטרים פוליטיים באפריקה: ממשל ומדיניות ציבורית (71-529-01)
קורס בחירה שנתי (2 ש"ש) – ב.א. – תשס"ז

מרצה: ד"ר זאב חנין
khaninz@mail.biu.ac.il

שעות קבלה: יום ד', 15.00-16.00, יום ה', 12.00-13.00

מטרת הקורס:

ניתוח הזוויות העיקריות בהתפתחות הסוציאלית והפוליטית של המדינות האפריקאיות בנות זמננו. הדיון מתמקד במקורות השונים של הממשל האפריקאי המודרני, הפוליטיקה והחברה. הדבר כולל את חלוקת הכוח והמבנה החברתי האפריקאי המסורתי (פרה - קולוניאליים); את השפעת הממשל הקולוניאלי האירופאי ומדיניות; ואת ההסתגלות והשילוב ההדדיים בין מוסדות ומבנים "מסורתיים" (מקומיים) ו"מחדרנים" (שנלקחו מין המערב) בסוף התקופה הקולוניאלית ולאחריה.

תוצאות השילוב הזה מייצגות מגוון רחב של משטרים פוליטיים במדינות אפריקה המודרנית: גרסה אפריקאית של "דמוקרטיה ליברלית" בסגנון אירופאי; משטרים אוטוריטאריים פרו-מערביים, צבאיים או משטרים חד-מפלגתיים "על מפלגתיים" - משטרים פופוליסטיים מן הדור הראשון, והשני, ואחרים.

השאלות המרכזיות בקורס הן: מדוע אפריקה למרות הפוטנציאל הגדול שבה, נכשלה במילוי הציפיות הפוסט קולוניאליות להתפתחות פוליטית, חברתית וכלכלית? מהם הגורמים שהובילו את החברות באפריקה למשברים מתמשכים ולהתפוררות מוחלטת של המדינה באפריקה?

הקורס דן בהיבטים שונים של היחסים בין החברה הניאו- מסורתית והמדינה הניאו-קולוניאלית באפריקה; בהתפתחותן של אליטות לאומיות אזוריות, ומקומיות; בשינויים שהכניסה הסביבה האפריקאית במוסדותיה של החברה האזרחית המערבית; (מפלגות פוליטיות, פרלמנטים ובחירות שלטוניות, פקידות בשרות ציבורי ומערכות חוקים וכד'...) וההתאמות שהיא משנה בהן לסביבה החברתית, המדינית והתרבותית האפריקאית. בנוסף לכך, הקורס עוסק בניתוח של מנגנוני הכוח והאנטומית המאבקים הפוליטיים באפריקה, תוך התמקדות בטיפוסים שונים של המנהיגות הפוליטית; בהשפעת האתניות על הממשל והפוליטיקה במדינות האפריקאיות; במבני כוח בלתי פורמאליים (קלאנים, מאפיה וכו'...) והתפקוד שהם ממלאים בפוליטיקה ובחברה האפריקאית, כמו למשל: קליאנטליזם פוליטי ואתני, שחיתות פוליטית ובירוקרטיית וכו'...

כמון כן, הקורס יבחן אסטרטגיות של פיתוח באפריקה תוך דגש על המדיניות הכלכלית ועל הכלכלה הפוליטית של חלוקת המשאבים.

דרישות הקורס

נוכחות בקורס הינה חובה. על הסטודנט להשתתף בדיונים במגוון נושאים שילמדו בקורס. סטודנטים שיצברו יותר מ- 5 חיסורים ללא סיבה מוצדקת לא יורשו להיבחן. ציון סופי מהווה ציון בבחינת סוף שנה (100%).

נושאי השיעורים ורשימת הקריאה

מבוא

שעור 1.

תרבות פוליטית של החברה האפריקאית

הרצאה ללא חומר קריאה

חלק א'

בעיות פוליטיות כלליות ומדיניות ציבורית באפריקה

שעור 2-3

הסוציולוגיה הפוליטית של החברה האפריקאית

Clarm, C. "The African State", in Rimer, D. (Ed.) *Africa 30 Years On* (London: Royal African Society, 1991) pp. 91-100

תדפיס 8117 (503349)

Sandbrook, S. *Closing the Circle: Democratization and Development in Africa* (London: Zed Books, 2001), pp. 37-45

אין

שער 4-5.

המוסדות הפליטים והמאבק הפוליטי באפריקה
 בנימין נויברגר, " היחסים בין המדינה לחברה על מגוונה האתנו-תרבותי, האזורי והמעמדי ", *צמיחת המדינות החדשות באפריקה*, י" 3 (אניבי הפתוחה, 1999)
שמו מדעי המדינה לפי אונ.צמ (0361459)

Freund, B. *The Making of Contemporary Africa* (Bloomington, etc.: Indiana University Press, 1984), pp. 234 - 244, 251-260
תדפיס 11158 (1121733)

שער 6-7.

מנגנוני השלטון האפריקאי: הקליאנטליזם האתני והפוליטי
 Lemarchand, R. "The Dynamics of Factionalism in Contemporary Africa", in Ergas, Zaki (ed.) *The African State in Transition* (L.: Macmillan, 1987), p.p. 149-168
תדפיס 8317 (509530)

Glickman, H. "Issues in the Analyses of Ethnic Conflict and Democratization in Africa Today", in H. Glickman (ed.), *Ethnic Conflict and Democratization in Africa Today* (Atlanta: The African Studies Association, 1995), pp. 1- 28
תדפיס 9398 (510973)

שער 8-9.

מנגנוני השלטון האפריקאי: השחיתות הביורוקרטית והפוליטית
 Zartman, I. "Posing the Problem of State Collapse", in I. W. Zartman (Ed.) *Collapsed States* (Boulder and London: Lynne Rienner, 1995), p.p. 1-14
320.96 COL (391181)

John M. Mbaku (Ed.), *Corruption and the Crisis of Institutional Reforms in Africa* (Lewiston. NY : Edwin Meller Press, 1998)
אין

שער 10.

קבוצות השלטון באפריקה: פוליטיקאים מקצוענים
 Kasfir, N. "Class, Political Domination and the African State", in Z. Ergas (ed.) *The African State in Transition* (L.: Macmillan, 1987), p.p. 45-60
תדפיס 8318 (509545)

שער 11.

קבוצות השלטון באפריקה: פוליטיקאים צבאיים ופוליטיקה צבאית
 בנימין נויברגר, "צבא ופוליטיקה באפריקה", *צמיחת המדינות החדשות באפריקה*, י" 9 (אניבי הפתוחה, 1998)
960.3 אונ.צמ (0553126)

Welch, C. E. Jr. "The Military and the State in Africa: Problems of Political Transition", in Z. Ergas (Ed.) *The African State in Transition* (L.: Macmillan, 1987), p.p. 191-216
תדפיס 8319 (509551)

Bienen, H. *Armed Forces, Conflict and Change in Africa* (Boulder, etc.: Westview) 1989, p.p. 35-52
תדפיס 8400 (510980)

שער 12.

קבוצות השלטון באפריקה: שרות הציבורי
 Tordoff, W. *Government and Politics in Africa* (Bloomington, etc.: Indiana University Press, 2002), p.p. 120-147
תדפיס 8399 (510976)
 Wiseman, JA. *The new struggle for democracy in Africa* (Aldershot: Ashgate, 1998), pp. 112-119

321.8096 WIS (391187)

שעור 13-14.

הטיפולוגיה של משטרים פוליטיים באפריקה

Tordoff, W. *Government and Politics in Africa*, p.p. 1-23

תדפיס 8399 (510976)

שעור 15.

מפלגות פוליטיות כמוסדות בהקשר האפריקאי

Tordoff, W. *Government and Politics in Africa*, p.p. 91-120

תדפיס 8399 (510976)

Weisman, J.A. *The New Struggle for Democracy in Africa* (Aldergton, etc.: Avebury, 1996), pp. 104-141

321.8096 WIS (391187)

שעור 16-17.

מדיניות כלכלה ופיתוח באפריקה: הצלחות וכישלונות

נעמי חזן, "כלכלה ופוליטיקה - אסטרטגיות פיתוח קפיטליסטיות וסוציאליסטיות, בעיות מזון ו"הכלכלה המקבילה", ממשל ופוליטיקה במדינת ישראל, י' 6 (אניבי' הפתוחה, 1999)

E320 אונ.מ. תשמ"ט (136147)

Ake, C. *Democracy and development in Africa* (Wash., D.C.: The Brookings Institution, 1996), p.p.3-17

339.96 AKE (391080)

Sarageldin, I. "Evaluation of developmental strategies: Prospects for Growth in Africa in the 1990s", in Yansane, Aguibou Y. (Ed.) *Developmental Strategies in Africa* (Westport, etc.: Greenwood Press, 1996) p.p. 65-73

338.96 DEV 1996 (391142)

Collier, Paul and Jan Willem Gunning, "Why Has Africa Grown Slowly?" *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 13, No. 3 (Summer, 1999), pp. 3-22

כתב עת בספריית כלכלה

שעור 18.

רודנות, דמוקרטיה החברה אזרחית באפריקה

בנימין נויברגר, "דמוקרטיה, דמוקרטיזציה ודה-דמוקרטיזציה באפריקה", צמיחת המדינות החדשות באפריקה, י' 10 (אניבי' הפתוחה, 1998)

960.3 אונ.צמ (0553126)

Tordoff, W. *Government and Politics in Africa*, p.p. 67-90

תדפיס 8399 (510976)

שעור 19.

דת, מדינה ופוליטיקה באפריקה

Haynes, J. *Religion and Politics in Africa* (London, etc.: Zed Books, 1996), p.p. 87-97, 155-166, 232-241

322.1096 HAY (391133)

Roy, O. *The failure of political Islam* (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1994), pp. 96-112

322.10956 ROY (266983)

שעור 20-21.

הבעות הגלובליות באפריקה

Ribot Jesse C. *Africa decentralization: local actors, powers and accountability* (Genève: UNRISD, 2006)

אין

Von Braun, T and Teklu, P.W. *Famine in Africa: Causes, Responses, and Prevention* (Johns Hopkins University Press, 1999)

אין

חלק ב'

בעיות פוליטיות של מדינות באפריקה: ניתוח מקרים

שעור 22.

האסלאם הכפרי ופוליטיקה האירונית: סנגאל, מלי וניגר

Leonardo A. Villalón, *Islamic Society and State Power in Senegal: Disciples and Citizens in Fatick, Senegal* (Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1995), pp. 15-38

אין

שעור 23.

התאמת הדמוקרטיה הליברלית לסטנדרטים האפריקנים: ניגריה, סיירה לאונה

Crook, Richard C. "Multi-Party Democracy and Political Change: Surviving the Crisis", in Weisman, J. A. (Ed.) *Democracy and Political Change in Sub-Saharan Africa* (L. and N.Y.: Routledge, 1995), p.p.11-44

321.80967 DEM 1995 (312304)

שעור 24.

משטרים פופוליסטים. דור ראשון ושני: תנזנייה, גאנה ובורקינה-פסאו

Rothchild, D. "Rowlings and the Engineering of Legitimacy in Ghana", in Zartman I. W. (Ed.) *Collapsed States* (Boulder and London: Lynne Rienner 1995), pp. 49-68

320.96 COL (391181)

שעור 25-26

משבר וטרנספורמציה של הדמוקרטיה מהפכנית: אתיופיה ואנגולה

Ottaway, M. "The Crises of the Socialist State in Africa", in Ergas, Zaki (ed.) *The African State in Transition* (L.: Macmillan, 1987), p.p. 169-190

(509557) 8320 תדפיס

Keller, E. "Remaking the Ethiopian state", in Zartman I. W. (Ed.) *Collapsed States* (Boulder and London: Lynne Rienner 1995), pp.125-142

(510981) 8401 תדפיס

Fituni, L. "The Collapse of the Social State: Angola and the Soviet Union", in Zartman I. W. (Ed.) *Collapsed States* (Boulder and London: Lynne Rienner, 1995), pp. 143-156

320.96 COL (391181)

שעור 27.

זאירוקונגו: משבר והתמוטטות של המדינה האפריקנית

Weiss, H. "Zaire: Collapsed Society, Surviving State, Future Polity", in I. W. Zartman (Ed.) *Collapsed States* (Boulder and London: Lynne Rienner, 1995) pp. 157-170

320.96 COL (391181)